

Na de dreun (13)

Een tienpuntenplan

WILLEM WITTEVEEN

Het was een werkelijk verpletterende verkiezingsnederlaag. Uit kiezersonderzoek is gebleken dat de vaste kern van de PvdA, dus het niet-zwevende deel van onze kiezers, goed is voor 21 zetels. Daar zitten we maar 2 zetels boven. Dat tekent de ontevredenheid over het paarse regeringsbeleid en de rol van de PvdA daarin. De tragische dood van Fortuyn zal de onvrede nog hebben aangewakkerd en de uitslag iets hebben vertekend, maar de neergang van de sociaal-democratie moet diepere wortels hebben. Wat er precies misgegaan is? Het lijkt mij verstandig niet te snel conclusies te trekken en eerst eens een grondige analyse te maken. Het is het beste om het aan de weggelopen kiezers zelf te vragen. Wat heeft de PvdA en wat heeft het kabinet-Kok in hun ogen verkeerd gedaan? Het zou ook goed zijn — en een teken van vernieuwing van de partijcultuur — om nu eens niet een adviesbureau een onderzoekje te laten verrichten waarover dan in de beslotenheid van het partijbestuur gediscussieerd gaat worden. Nee, laat de mensen die bij de PvdA de ambitie hebben om volksvertegenwoordigers te zijn zelf de dialoog aangaan met de mensen die zich in de PvdA niet meer herkennen. Zo is het meteen al mogelijk om in de eerste maanden na de dreun iets constructiefs te doen, waarbij de gezichtsbepalende mensen in de Tweede Kamerfractie het voortouw nemen en ook de nieuwe lichten volksvertegenwoordigers wordt ingeschakeld.

Zolang er nog geen betere analyse voorhanden is, geef ik mijn eigen observaties met ge-

Over de auteur Willem Witteveen is lid redactieraad S&D en lid Eerste Kamer.

paste bescheidenheid. Een rode draad in de kritiek op het paarse tijdperk is de geslotenheid van de politieke cultuur, de regentenmentaliteit, de toename van onderdrukkende bureaucratie. In het concept-beginselprogramma (wat jammer toch dat we zelfs onze beginselen in de afgelopen jaren niet opnieuw hebben weten te verwoorden), lees ik dat de PvdA zich inzet voor democratisering. 'Democratie veronderstelt het streven naar meer democratie.' Verder dan een Tijdelijke referendumwet en een bijna gekozen burge-meester zijn we, geloof ik, niet gekomen, terwijl in de paarse regeringsperiode de democratie in het hoger onderwijs is teruggedraaid ten faveure van elitaire besluitvormingsprocessen. Of de dualisering van het gemeentebestuur ook een democratisering betekent, moet nog worden afgewacht. De intenties zijn wellicht voortdurend positief geweest, maar het beeld dat de PvdA zich sterk heeft gemaakt voor meer democratie is toch op zijn minst niet eenduidig.

Nog een citaat. 'Het gezag van de overheid wordt minder aanvaard dan vroeger, terwijl mondige burgers juist een communicatief en responsief optredende overheid wensen (maar in plaats hiervan worden geconfronteerd met een overmaat aan regels en overbodige bureaucratie).' Hebben we het ideaal waarnaar hier verwezen wordt, wel altijd waargemaakt? Responsief bestuur begint met luisteren naar de burgers, begint met het innemen van hun perspectief op de problemen. Daarop zou een doordacht en consequent beleid moeten volgen waarover gecommuniceerd wordt met de burgers die het aangaat en als de resultaten tegenval- len is vervolgens uitleg en verantwoording op

79

Na de dreun Willem Witteveen Een tienpuntenplan

zijn plaats zodat, alweer in de woorden van het concept-beginselprogramma, het beleid een 'verantwoordelijkheid wordt die mensen samen op zich nemen'. Wat hebben we hiervan waargemaakt bij de invoering van het studiehuis en de aanpassing van de basisvorming? Bij de herziening van de wao? Bij de uitbreiding van Schiphol? Bij de bestrijding van de verloedering van achterstandswijken? 'Voor de sociaal-democratie', vervolgt het concept-beginselprogramma, 'is de overheid een instrument ten dienste van de burgers, die in de democratie idealiter de dienst uitmaken.' Er was indertijd een intensieve discussie over de beginselen (wat heel democratisch was), maar juist over dit uitgangspunt leek iedereen het eens te zijn. De vraag is alleen of we er wel in geslaagd zijn deze mooie woorden ook maar bij benadering waar te maken.

Veel burgers associëren de sociaal-democratie niet met luisterende bestuurders, worden onpasselijk van het zogenaamde politieke primaat van gezagsdragers (dat neerkomt op een proclamatie van het eigen gelijk), hebben het gevoel altijd maar buiten spel te staan. Het poldermodel was in hun perceptie iets moois voor anderen, voor gevestigde organisaties vooral, en zelden of nooit voor individuele burgers. Dit politiek-bestuurlijke falen ligt zeker niet alleen aan de PvdA, maar er is vermoedelijk te weinig geprobeerd het ideaal van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het algemeen belang op een overtuigende manier gestalte te geven in het dagelijkse praktische functioneren van de partij en van de politieke organen waarin sociaal-democraten hun werk doen. In gemeenten (Nijmegen, Tilburg) waar wel responsief en communicatief bestuurd wordt, is de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen trouwens veel beter geweest dan waar dit niet het geval was (Rotterdam).

WAT TE DOEN?

De PvdA moet zich als politieke partij eerst zelf vernieuwen om het vertrouwen van grote groepen kiezers te herwinnen. De partij moet opener worden, meer naar buiten gericht, moet meer

het debat aangaan en meer gebruik maken van de talenten die onder haar 60.000 leden verscholen zijn. Hoe dat kan? Hier volgt mijn 10 puntenplan dat in 100 dagen kan worden uitgevoerd.

1. *Laat alle partijleden stemmen over de keuze van de politieke leider.* In een democratische PvdA stellen verschillende kandidaten zich beschikbaar en voeren campagne voor de positie van het leiderschap; in een referendum onder alle leden wordt de kwestie beslist.
2. *Doorbreek het automatisme dat de politieke leider van de partij ook fractieleider of regeringsleider is.* Cumulatie van functies is riskant (te sterke gerichtheid op het regeren, te weinig voeling met partij en achterban) en de politieke lijnen kunnen ook worden uitgezet vanuit bijvoorbeeld een gemeenteraad (de sociaal-democratie wortelt in de lokale democratie) of, aardige gedachte, vanuit de Eerste Kamer.
3. *Kies voor het democratische ideaal van rotatie van ambten en betrek meer mensen bij de politiek.* Om te zien hoe het niet moet: de kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen bevat aan de top de zogenaamde gezichtbepalende figuren, gevolgd door de alleroudste garde, gevolgd door de gevestigde nieuwkomers van vorige keer. Echte nieuwkomers stonden op kansloze posities. Het grootste politieke talent van de afgelopen jaren, Omar Ramadan, zelfs onverkiesbaar op 47.
4. *Kies voor de ledenpartij, verwerp de campagnepartij.* Het permanent campagnevoeren middels focusgroepen, kiezersonderzoek en mannetjesmakerij is ons lelijk opgebroken. Maak van de PvdA weer een ledenpartij. Organiseer verschillende soorten van betrokkenheid, variërend van vrijblijvend donateur zijn tot actief meedraaien in het politieke werk.
5. *Maak van het verkiezingsprogramma een responsief pleidooi en van het beginselprogramma een mission statement.* Verkiezingsprogramma's bevatten mooie plannen die weliswaar op hun financiële aspecten worden doorgerekend, maar toch luchtflatterig zijn. Leg in een

Na de dreun Willem Witteveen Een tienpuntenplan

- verkiezingsprogramma daarom het verband tussen de problemen, de pogingen om daarvoor beleid te voeren en de nieuwe plannen; leg verantwoording af in plaats van alleen te roepen hoeveel banen erbij zijn gekomen; wees duidelijk en eerlijk over obstakels, tegenvallers en bestuurlijk falen. Dat maakt pas de weg vrij voor een realistisch pleidooi voor nieuw beleid. In een beginselprogramma horen geen concrete beleidsvoorstellen, geen analyses van de maatschappelijke werkelijkheid, geen mitsen en maren. Dat kan dan een beknopt mission statement zijn. Voordeel van deze verandering: het mission statement gedeelte van het beginselprogramma hebben we in feite al; het kan vrijwel meteen worden vastgesteld.
6. *Richt een onafhankelijk opinietijdschrift op voor PvdA-leden en sympathisanten; vestig de redactie buiten de Randstad.* Als er een ding is waar mensen in en rond de PvdA behoefte aan hebben dan is het aan een open, vrij en kritisch debat. Pro & Contra is hiervoor totaal ongeschikt; het is een voorlichtingsblaadje met mooi weerverhalen. Vestig de redactie niet op het partijbureau en laat het blad buiten verantwoordelijkheid van het partijbestuur verschijnen. Bijvoorbeeld vanuit een rood bolwerk als Groningen of Tilburg. Laat de redactie bestaan uit jongeren, neem een voorbeeld aan Niet Nix.
 7. *Laat het democratisch centralisme als intern bestuursmodel varen.* Er wordt te krampachtig 'regie' gevoerd vanuit het partijbureau in Amsterdam en de Tweede Kamerfractie in Den Haag. Waarom mocht Co Verdaas, nummer 72 op de kandidatenlijst, niet met een vrolijke hit campagne voeren voor zichzelf, alsof dit de nationale campagnestrategie zou verstoren? Waarom moesten drukbezette kamerleden ook nog eens de trekkers zijn van de Kenniscentra? Waartoe diende eigenlijk al die fractiediscipline en die strenge binding aan regeerakkoorden? Laat duizend bloemen bloeien, zeker in de oppositie.
 8. *Maak van het Politiek Forum de Tweede Kamer van de Partij van de Arbeid.* Het Politiek Forum is een succes gebleken en heeft zich ontwikkeld tot een informeel parlement van de partij. Bevestig die ontwikkeling door het Forum meer bevoegdheden te geven om de lijn van de partij te bepalen (als het Forum de JSF afkeurt, moet dat onze politieke lijn zijn). Laat de forumleden in vrije verkiezingen tussen elkaar bestrijdende kandidaten kiezen door alle leden van de PvdA (vergelijk punt 1).
 9. *Maak van de bevordering van democratisch burgerschap een van de belangrijkste doeleinden van de PvdA als organisatie.* Om onze democratische droom van een responsieve, rechtsstatelijke en communicatieve overheid van en voor de burgers naderbij te brengen, moeten we ons inzetten om mensen te leren om behalve kritische consumenten ook politiek bewuste en actieve burgers te worden. Politiek gaat niet alleen over macht, ook over kennis en educatie. Werk met andere politieke partijen en maatschappelijke organisaties samen om dit doel te realiseren.
 10. *Ga binnen en buiten de partij de dialoog aan over progressieve politiek.* Discussies binnen de partij hebben een beperkt bereik; zet daarom de deuren open en ga in debat met alle anderen die zich willen inzetten voor progressieve politiek, binnen en buiten Nederland. Ga meer samenwerken met andere progressieve organisaties en sluit daarbij de vorming van een nieuwe politieke partij niet uit.

WAT TE DOEN NA DE DREUN?

Je oprichten als een bokser die na vele successen een keer is neergegaan, recupereren in de oppositiebankjes, het anders aanpakken. Strijdlustig blijven, want hoop doet leven.